

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

Szent Mauríciusz Monostor települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Vásárhelyi Anzelm (név)

Vásárhelyi Anzelm

.Bakonybél, 2024. február 12.

BAKONYBÉLI TELEPÜLÉSI
ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁG
8427 Bakonybél, Pápai utca 7.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Vásárhelyi Anzelm

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Vásárhelyi Anzelm

Levelezési cím: 8427 Bakonybél, Szent Gellért tér 1.

Telefonszám: 30 470 4484

E-mail cím: vasarhelyi.anzelm@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Szent Mauríciusz Monostor és látogatóközpont

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

- agrár-
élelmiszergazdaság
- és egészség és életmód
- épített környezet**
- ipari és műszaki megoldások
- kulturális örökség
- sport
- természeti környezet
- turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Bakonybél, Szent Gellért tér 1.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési**
- tájegységi
- megyei
- külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A már az őskorban is lakott bakonybéli völgyben 1018 körül Szent István király alapított monostort, amiben a Szent Benedek Reguláját követő szerzetesek éltek és élnek mindmáig.

A Bajorországból érkező Szent Günter, aki Gizella révén a király rokona volt, remeteközösséget hívott életre: a völgyben kunyhókban és barlangokban élő szerzetesek mindennapjait az imádság

és a munka, a magány és a közösségi élet ritmusa alakította. Ehhez a közösséghez csatlakozott 1023 körül - a Velencéből a magyar királyi udvarba érkező - Szent Gellért is, aki hét évet élt a béli völgyben. A monostor és a templom Szent Benedek szándéka szerint Isten háza, a békesség, a kiengesztelődés helye. A templom és a monostor védőszentje: Szent Maurícius és vértanútásai. Szent Maurícius, római katona több ezer társával együtt a 3. század végén szenvedett vértanúhalált, mert nem volt hajlandó ártatlan keresztényeket üldözni. Kultusza a középkori Európában a lovagi eszménnyel és a császárság hatalmával kapcsolódott össze.

István király és Gizella királyné jelentős adományokkal gazdagították a monostort, a birtokok főleg a történelmi Magyarország észak-nyugati részén terültek el, de olyan messzi területek is a monostorhoz tartoztak, mint az Arad melletti ménesi borvidéken a Makra hegy.

Az árpád-házi királyok tovább növelték a monostor birtokait, különösen Szent László, akinek összeíró levele az egyik legfontosabb középkori forrásunk.

A 13. században hiteles helyként is működő monostor az évszázadok során sok birtokát elveszítette, s a többi szerzetes közösséghez hasonlóan - a kegyúri rendszer és a szerzetesi fegyelem lazulása következtében - hanyatlásnak indult. A 16. század eleji megújulási törekvések kibontakozására nem adatott idő, mivel a török megszállás miatt jó másfél évszázadra elnéptelenedett a béli monostor. A többször kifosztott monostort a szerzetesek 1534-ben hagyták el.

A török kiűzése után 1693-tól Göncz Celesztin, pannonhalmi szerzetes lett a bakonybéli monostor előljárója. Az 1720-as években zajló betelepítésnek köszönhetően megszületett az újkori Bakonybél község, a monostor barokk épületegyüttese pedig 1754-re lett teljesen kész. Ebből az időből származik a templom és legfontosabb berendezései. A felvilágosult eszméket követő II. József, kalapos király 1786-ban megvonta a bencés rend működési engedélyét Magyarországon. A rend újra indulását I. Ferenc császár 1802-ben engedélyezte: a szerzetesekre 10 gimnázium megszervezését, működtetését bízta, akik ennek fejében visszakapták működési engedélyüket és vagyonukat. A rangos gimnáziumokat működtető szerzetesek életének súlypontja vidéki monostorokból a városokba épült rendházakban, gimnáziumokba helyeződött át. A 19. században a szerzetesi formáció, a teológiai és tanári képzés központja és a rend gazdasági irányítása Pannonhalmán volt; a Bakonybélhez hasonló vidéki monostorok – Celldömölk, Zalaapáti, Tihany – jogi önállóságukat elveszítették.

A bakonybéli monostor életében a reformkor kivételesen pezsgő időszak, Guzmics Izidor apáti szolgálata alatt (1832-39) igazi szellemi központtá fejlődött: a monostor épületében működött egy ideig a rendi tanárképző főiskola, ahol tudós tanárok szolgáltak, pl. Beély Fidél, s olyan, később hírnevet szerző diákok tanultak, mint Rómer Flóris vagy Rónay Jácint. Guzmics apát itt folyóiratot is szerkesztett, továbbá az 1720-as években épült plébániai iskolát újjáépítette. Vörösmarty Mihály költő jó barátságban volt Guzmics Izidorról, akit betegágyánál meg is látogatott. Az 1830-as években a monostor közvetlen környezetében Szeder Fabián pannonhalmi szerzetes tervei alapján angolpark létesült.

A szabadságharc és az azt követő idők meghatározó egyénisége Sárkány Miklós (1845-1891) apát volt. Hosszú szolgálata alatt sokat tett a monostor gazdasági fejlődéséért, többek között ő létesítette a rövid ideig működő kőedény-gyárat.

A Magyar Bencés Kongregációban a 19. és a 20. század folyamán a monasztikus életformát egyre inkább a tanítói, lelkipásztori életforma váltotta fel. Ebben a korszakban Bakonybél un. fiókapátság lett, azaz elveszítette gazdasági és személyi önállóságát, s egyre inkább gazdasági központtá vált s egyben az idős szerzetesek otthona lett.

Az itt élő szerzeteseknek 1950-ben kellett elhagyniuk a monostort, mivel a kommunista párt megvonta a működési engedélyüket. Az üresen álló épületbe pár nappal később az ugyancsak működési engedélyüktől megfosztott apácákat, az un. Gráci Irgalmas Nővéreket internálták, akik a később szociális otthonnak nevezett intézményben éltek egészen 2003-ig.

A szocialista rendszer összeomlása után az 1990-es évek elején a Magyar Bencés Kongregáció visszakapta a Bakonybéli Monostort és a hozzá tartozó angolparkot. Bakonybélbe 1998-ban tértek vissza a Pannonhalmáról érkező szerzetesek. A szerzetesek Isten kegyelméből - sok jó szándékú

egyházi, állami és uniós támogatásnak köszönhetően - a millennium évére felújították a monostort, a templomot és az angolparkot. Így a megszepült ősi monostorban élhetnek s fogadhatják a hozzájuk látogató zarándokokat, vendégeket.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A monostor 1000 éve meghatározza Bakonybél település társadalmi, gazdasági, kulturális életét. A szerzetesi jelenlét az újkortól dokumentálja a falu történetét, mindennapjainak változását, ösztönzi fejlődését. A monostort újra alapító szerzetesek műemléki igényességgel rekonstruálták a barokk kori épített örökséget: a monostort és a templomot. A szerzetesek jelentősen hozzájárultak a falu kulturális életéhez, a zarándokjáráshoz és idegenforgalmi fellendüléséhez. Az általuk kezdeményezett régészeti feltárások új adalékokkal szolgálnak a település középkori történet megértéséhez.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Kiss Szerafin: A bakonybéli apátság, Keresztény Nemzeti Nyomdavállalat R.-T, Pápa, 1925.

Vásárhelyi Anzelm: Isten házában, közösségben. Bencés monostor ezer éve Bakonybélben, Séd Nyomda Kft, 2013.

Világtörténet – A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet folyóirata 8.(40.) évfolyam 2018.2.

Veress D. Csaba: Bakonybél története, Viza Kiadó, Veszprém, 2000.

<https://bakonybel.hu>

<https://www.youtube.com/channel/UCLi9OBmrFhIKJOn0ktt4o3A>

<https://abtk.hu/hirek/3203-a-bakonybeli-szent-mauriciusz-monostor-feltarasa>

<https://pannonhalmifoapatsag.hu/befejezodott-a-bakonybeli-monostor-felujitasa/>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

<https://bakonybel-monostor.hu/tortenet/>

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat